

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

Кафедра філософії та соціально-політичних наук

Затверджую:

Декан факультету економіки і менеджменту,
д.т.н., професор

_____ Євгеній МИРОНЕНКО

« ____ » _____ 2023 р.

Керівник проектної групи спеціальності:

д.т.н., професор

_____ Віктор КОВАЛЬОВ

« ____ » _____ 2023 р.

Розглянуто і схвалено

на засіданні кафедри філософії та соціально-
політичних наук

Протокол № 10 від 23 травня 2023 р.

Завідувачка кафедри

к.філос.н., доцентка

_____ Євгенія БОЛОТІНА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ»

(назва дисципліни)

Галузь знань 13 – «Механічна інженерія»

Спеціальність 133 – «Галузеве машинобудування»

Освітній рівень – третій (освітньо-науковий)

ОНП «Галузеве машинобудування»

Факультет машинобудування

(назва інституту, факультету, відділення)

КРАМАТОРСЬК-ТЕРНОПІЛЬ, 2023

Робоча навчальна програма дисципліни «ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за ОНП «Галузеве машинобудування» галузі знань 13 «Механічна інженерія» спеціальності 133 «Галузеве машинобудування». – 19 с.

Розробник: Болотіна Є. В., к.філос.н., доцентка

Погоджено з групою забезпечення освітньої програми (для обов'язкових дисциплін)

Керівник групи забезпечення

_____ Віктор КОВАЛЬОВ, д.т.н., професор

Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та соціально-політичних наук, протокол № 10 від 23 травня 2023 року.

Зав кафедри ФСПН:

_____ Євгенія БОЛОТІНА, к.філос.н., доцентка

Розглянуто і затверджено на засіданні Вченої ради факультету економіки і менеджменту, протокол № 9-06/23 від 29.06. 2023 р.

Голова Вченої ради факультету

_____ Євгеній МИРОНЕНКО, д.т.н., професор

І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Актуальність вивчення дисципліни у зв'язку із завданнями професійної діяльності та навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач вищої освіти, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Філософія і методологія науки», необхідне методичне забезпечення.

Дисципліна «Філософія і методологія науки» є складовою частиною дисциплін, які є обов'язковими для вивчення аспірантами усіх спеціальностей, та входить до нормативного блоку освітньої програми здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема: формування розуміння суті науки як способу пізнання світу та як елементу культури; виявлення основних типів наукової раціональності; з'ясування філософських проблем соціально-гуманітарних наук; вироблення вміння аналізувати й узагальнювати наукові філософські джерела, рефлексувати наукові події та явища в житті суспільства.

1.2. Мета вивчення курсу: формування у здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) парадигми наукового мислення, досягнення основних напрямків розвитку філософії науки як галузі філософського знання, її становлення в рамках світової та вітчизняної філософської думки, тенденцій сучасних наукових парадигм.

1.3 Завданнями є:

- формування основних компетентностей доктора філософії стосовно спеціальності;
- усвідомлення соціальних процесів в житті людини, що зумовили виникнення наукового типу світогляду;
- досягнення закономірностей філософської рефлексії наукової діяльності;
- ознайомлення з досягненнями світової та вітчизняної наукової думки через призму аналізу основних типів наукової раціональності;
- формування навичок компаративістського методу дослідження наукових ідей та текстів;
- критичне осмислення подій та явищ наукового життя для формування власної наукової світоглядної парадигми;
- використання філософської методології в оформленні матеріалу власного наукового дослідження.

Підвищенню ефективності семінарських занять сприятиме передбачене програмою виконання аспірантами практичних робіт, творчих проєктів, зокрема осмислення концептуальних положень філософії науки у творах видатних філософів; презентацій, есе, доповідей тощо.

Передумови для вивчення дисципліни: вивчення дисциплін «Філософія», «Соціологія», «Основи економічної теорії».

1.4 Обсяг навчальної дисципліни та його розподіл за видами навчальних занять: загальний обсяг становить 120 годин / 4 кредити ЄКТС, в т.ч.: лекції – 30 годин, практичні (семінарські) заняття – 30 годин, самостійна робота студентів – 60 годин.

II ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Знання теорії та історії філософії та методології сучасної науки, її теоретико-методологічної бази, володіння методами сучасної науки, вміння аналізувати наукові явища та процеси. Розуміння сутності науково-технічної революції та її новітнього (технологічного) етапу, її соціальних наслідків та впливу на природу людини. Усвідомлення глобальних проблем сучасності, закономірностей та вимог оптимального природокористування людства, засад концепції сталого розвитку.

Вміння застосовувати основні поняття етики науки в аналізі професійної діяльності вчених, вміння орієнтуватися у моральних колізіях сучасної науки, включаючи специфіку проблем окремих галузей наукового пізнання.

При викладанні навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» увага приділяється оволодінню здобувачами такими загальними компетентностями, як:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність розв'язувати проблеми у сфері галузевого машинобудування на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору, з дотриманням принципів академічної доброчесності.

ЗК 6. Здатність до сприйняття цілісної наукової картини світу, визначення загальних тенденцій розвитку науки, техніки, вищої освіти.

Спеціальні компетентності:

СК 4. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія і методологія науки» здобувач вищої освіти повинен продемонструвати достатній рівень сформованості наступних програмних результатів навчання:

РН 6. Розробляти та реалізовувати наукові та / або інноваційні інженерні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та / або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми механічної інженерії з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.

РН 12. Знати та розуміти фундаментальні принципи філософії науки, вміти визначати та аналізувати актуальні тенденції та проблеми розвитку сучасних науки, техніки та технологій.

РН 14. Відшуковувати потрібну наукову, технічну та методичну інформацію в доступних джерелах (зокрема, іноземною мовою), аналізувати та оцінювати її.

Оволодіння дисципліною покликане сприяти формуванню компетентностей майбутнього вченого:

Компетентності когнітивні:

- осмислення науки як єдиного, цілісного організму, розуміння ролі в ньому філософії;
- знання методології науки, зокрема її філософського та загальнонаукового рівнів;
- усвідомлення основних вимог до становлення наукової парадигми дослідника;
- розуміння принципів, методів та процедур наукової діяльності;
- широкий філософський погляд на місце та призначення людини у світі–природі–суспільстві;

- вміння застосовувати набуті теоретичні знання, вміння та навички щодо різних аспектів наукової діяльності, формувати критичне наукове мислення; давати власну оцінку явищам наукової діяльності.

Компетентності афективні:

- здатність до системного творчого мислення, наполегливість у досягненні мети професійної науково-дослідницької діяльності;
- соціальна відповідальність за результати прийняття професійних рішень;
- формування дослідницького поля, заснованого на сучасній науковій парадигмі у власній науковій діяльності;
- виявлення філософської методології власного наукового дослідження;
- здатність до саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

Компетентності психомоторні:

- навички аналізу, оцінки та синтезу нових ідей;
- навички отримання, збереження, опрацювання, поглиблення та поширення професійної науково-технічної інформації;
- здатність формувати критичне наукове мислення; давати власну оцінку явищам наукової діяльності.

У процесі вивчення дисципліни у аспірантів формуються наступні «соціальні навички» Soft skills (S/s):

S.s.1. *Критичне мислення*: розвиток у аспірантів критичного мислення з позиції наукової об'єктивності і толерантності та вміння оцінювати сучасні наукові досягнення.

S.s.2. *Системне мислення*: розвиток у аспірантів мислення, що враховує всебічність, цілісність, багатоаспектність у наукових дослідженнях.

S.s.3. *Системний підхід*: здатність визначення найбільш стійких зв'язків, що безпосередньо та у значній мірі впливають на рішення поставленої задачі у наукових дослідженнях та які можуть бути реально оцінені.

S.s.4. *Самостійність*: уміння аспіранта формувати власну думку та власну позицію, аналізуючи суспільні явища і події, орієнтуватися у суспільному житті.

S.s.5. *Комунікативність*: здатність аспірантів приймати участь в дискусіях стосовно цивілізаційних та технологічних зрушень з позицій антропологічного виміру технічного прогресу.

S.s.6. *Лідерство*: вміння формувати та демонструвати лідерські якості у здобувачів.

III ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Наукове пізнання та його філософсько-методологічні функції.

Тема 1. Філософія як наука. Методологічна функція філософії.

1. Основні компоненти філософського знання: онтологія, гносеологія, аксіологія, методологія.
2. Метод і методологія в науці.
3. Форми наукового знання.
4. Рівні сучасної наукової методології: спеціально-науковий, регіональний, загальнонауковий, філософський.
5. Методологічна функція філософської теорії в науці та її соціальне значення.

Тема 2. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки.

1. Наука як особлива форма суспільної свідомості та система знання, яка розвивається.
2. Специфіка техніки та технічного знання.
3. Роль науки і техніки у розвитку продуктивних сил суспільства та духовної культури людства.
4. Філософія науки і загальне наукознавство.
5. Філософія техніки як особлива галузь знання.

Тема 3. Емпіричне та теоретичне пізнання в науці.

1. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання світу.
2. Спостереження та експеримент як основні методи емпіричного рівня наукового пізнання.
3. Методи теоретичного дослідження: загально-логічні, історичний та логічний методи, логічне моделювання, сходження від абстрактного до конкретного та ін.
4. Наукова теорія та її види. Тенденція теоретизації сучасної науки.

Тема 4. Сучасні проблеми методології наукового пізнання.

1. Диференціація та інтеграція в науці, їх прояви та роль у різні епохи.
2. Зміни в характері синтезу наукового знання в XX–XXI ст.
3. Специфіка науково-інтегративних процесів сучасності.
4. Розвиток загальнонаукового рівня методології.
5. Особливе значення системного підходу в науковому дослідженні.

Тема 5. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки.

1. Сутність науково-технічної революції. Основні напрями НТР та особливості її технологічного етапу.
2. Комп'ютерна революція і проблема інформаційної культури вченого.
3. Соціальні наслідки науково-технічної революції. НТР і природолюдина.
4. Тенденції розвитку науки на рубежі XX–XXI ст.

Тема 6. Філософія техніки та технічна раціональність.

1. Техніка як об'єкт філософської рефлексії. Генезис і соціодинаміка техносфери.
2. Становлення техноструктури XXI століття. Глобалізація технічних систем. Поняття технополісів. Нанотехнології та біотехнології.
3. Інформаційно-комп'ютерна революція як предмет філософсько-методологічного аналізу. Інженерне мислення і формування технократичних уявлень про розвиток суспільства.
4. Філософські аспекти системотехнічного проєктування. Технічні науки і прикладне природознавство.

Тема 7. Наука як суспільний інститут.

1. Еволюції організаційних форм науки. Наука як система фундаментальних і прикладних досліджень.
2. Соціальне замовлення і стратегія науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Академічна, галузева і вузівська наука: цілі, завдання та перспективи розвитку. Наука і освіта. Наука і соціальні технології в сучасному суспільстві. Наука і політика. Наука та ідеологія.
3. Школи в науці. Проблема спадкоємності і зміни поколінь у науковому товаристві України. Поняття наукової школи.
4. Соціальна мобільність і зміна статусу вченого в сучасному суспільстві. Комунікації в сучасній науці.
5. Форми наукової комунікації. Аргументація, її структура, види і роль у науковій дискусії. Культура ведення наукової дискусії.

Тема 8. Етика науки.

1. Професійно-значущі особистісні якості дослідника. Майстерність дослідника: загальна культура та ерудиція, професійні знання, дослідницькі здібності та вміння тощо.
2. Творчість та новаторство у діяльності дослідника.
3. Рефлексія дослідника у системі його наукової та практичної діяльності. Мистецтво спілкування і культура поведінки дослідника.
4. Основні професійні вміння і навички, якими повинен володіти науковець як дослідник і практик.

IV. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Розподіл обсягу дисципліни за видами навчальних занять та темами

№	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
		Усього				
			Лекц.	Пр.	Лаб.	СРС
Змістовий модуль 1. Наукове пізнання та його філософсько-методологічні функції						
1.	Філософія як наука. Методологічна функція філософії	10	2	2	–	6
2.	Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки	14	4	4	–	6
3.	Емпіричне та теоретичне пізнання в науці	16	4	4	–	8
4.	Сучасні проблеми методології наукового пізнання	16	4	4	–	8
5.	Науково-технічна революція та особливості сучасної науки	16	4	4	–	8
6.	Філософія техніки та технічна раціональність	16	4	4	–	8
7.	Наука як суспільний інститут	16	4	4	–	8
8.	Етика науки	16	4	4	–	8
Усього годин		120	30	30	–	60

Лекц. – лекції, Пр – практичні заняття, Лаб – лабораторні заняття (не заплановані); СРС – самостійна робота.

4.2 Тематика практичних занять

№	Тема заняття
1.	Тема 1. Філософія як наука. Методологічна функція філософії. 1. Основні компоненти філософського знання: онтологія, гносеологія, аксіологія, методологія. 2. Метод і методологія в науці. 3. Форми наукового знання. 4. Рівні сучасної наукової методології: спеціально-науковий, регіональний, загальнонауковий, філософський. 5. Методологічна функція філософської теорії в науці та її соціальне значення
2.	Тема 2. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки. 1. Специфіка техніки та технічного знання. 2. Роль науки і техніки у розвитку продуктивних сил суспільства та духовної культури. 3. Філософія науки і загальне наукознавство. 4. Філософія техніки як особлива галузь знання
3.	Тема 3. Емпіричне та теоретичне пізнання в науці. 1. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання світу. 2. Спостереження та експеримент як основні методи емпіричного наукового пізнання. 3. Методи теоретичного дослідження. 4. Наукова теорія та її види. 5. Тенденція вузької спеціалізації сучасної науки

4.	<p>Тема 4. Сучасні проблеми методології наукового пізнання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Диференціація та інтеграція в науці, їх прояви та роль у різні епохи. 2. Зміни в характері синтезу наукового знання в ХХ–ХХІ ст. 3. Специфіка науково-інтегративних процесів сучасності. 4. Розвиток загальнонаукового рівня методології. 5. Особливе значення системного підходу в науковому дослідженні
5.	<p>Тема 5. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність науково-технічної революції. 2. Основні напрями НТР та особливості її новітнього (технологічного) етапу. 3. Комп'ютерна революція і проблема інформаційної культури вченого. 4. Соціальні наслідки науково-технічної революції. НТР і природа людини. 5. Тенденції розвитку науки на рубежі ХХ–ХХІ ст.
6	<p>Тема 6. Філософія техніки та технічна раціональність.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Техніка як об'єкт філософської рефлексії. Генезис і соціодинаміка техносфери. 2. Становлення техноструктури ХХІ століття. Глобалізація технічних систем. Поняття технополісів. Нанотехнології та біотехнології. 3. Інформаційно-комп'ютерна революція як предмет філософсько-методологічного аналізу. Інженерне мислення і формування технократичних уявлень про розвиток суспільства. 4. Філософсько-методологічні аспекти системотехнічного проектування. Технічні науки і прикладне природознавство.
7	<p>Тема 7. Наука як суспільний інститут.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еволюції організаційних форм науки. Наука як система фундаментальних і прикладних досліджень. 2. Соціальне замовлення і стратегія науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Наука і освіта. Наука і соціальні технології в сучасному суспільстві. Наука і політика. Наука та ідеологія. 3. Школи в науці. Проблема спадкоємності і зміни поколінь у науковому товаристві України. Поняття наукової школи. 4. Соціальна мобільність і зміна статусу вченого в сучасному суспільстві. Комунікації в сучасній науці. 5. Форми наукової комунікації. Аргументація, її структура, види і роль у науковій дискусії. Культура ведення наукової дискусії
8	<p>Тема 8. Етика науки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Професійно-значущі особистісні якості дослідника. Майстерність дослідника: загальна культура та ерудиція, професійні знання, дослідницькі здібності та вміння тощо. 2. Творчість та новаторство у діяльності дослідника. 3. Рефлексія дослідника у системі його наукової та практичної діяльності. Мистецтво спілкування і культура поведінки дослідника. 4. Основні професійні вміння і навички, якими повинен володіти науковець як дослідник і практик

4.3.Перелік індивідуальних завдань

Реферат повинен бути самостійною філософською роботою, що показує здатність автора орієнтуватися у філософських питаннях, систематизувати теоретичний матеріал за обраною темою, творчо використовувати філософські ідеї для методологічного і світоглядного осмислення матеріалів науки, за якою спеціалізується аспірант. Філософські ідеї, що переказано своїми словами, думки інших авторів і цитати повинні мати вказівки на джерела (посилання в загальноприйнятому порядку). Пряме запозичення без вказівки джерела

літературних текстів є неприпустимим.

Тема реферату обирається аспірантом. При її виборі варто користуватися запропонованим списком тем, порадами викладачів кафедри і наукового керівника. Як правило, тема реферату повинна висвітлювати найважливіші філософські й світоглядні проблеми, що пов'язані з науковою спеціальністю або темою дисертації аспіранта.

Реферат обов'язково повинен мати: зміст; вступ (в якому визначаються проблеми реферату і його ціль, завдання, об'єкт, предмет, аналіз базової наукової літератури (6–7 найменувань); виклад основного змісту теми з посиланнями на роботи відомих філософів (посилання оформляються у квадратних дужках, наприклад, [9, с. 38–40]); загальні висновки за розглянутими питаннями; а також список використаної літератури, опрацьованої автором у ході роботи над рефератом (не менше 15 найменувань).

Основний текст повинен займати 20–25 сторінок, надрукованих на машинці чи комп'ютері через 1,5 інтервали. Реферат має бути зброшурований і починатися з титульної сторінки, на якій необхідно вказати: заклад вищої освіти, кафедру, тему реферату, прізвище та ініціали аспіранта, місце і рік написання реферату.

Назва тем, з яких виконується індивідуальне завдання (реферат)	Вид контролю
<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія і наука: співвідношення та зв'язок. 2. Прояви науки в житті сучасного суспільства. 3. Методологія науки: зміст поняття та роль. 4. Зміни в понятті методології науки в ХХІ ст. 5. Рівні сучасної методології науки. 6. Співвідношення методу, методології та методики філософського та науково-технічного дослідження. 7. Наука і техніка: історія і сучасність. 8. Техніка і технологія: зв'язки та особливості. 9. Сучасна наукова картина світу та роль різних галузей знання в її формуванні. 10. Наука та особистість вченого: минуле й сьогодні. 11. Вплив людської особистості на розвиток науки. 12. Філософія науки і наукознавство: співвідношення та зв'язки. 13. Мова науки та увага до неї у філософії науки. 14. Роль категорій у науковому пізнанні світу. 15. Математизація науки та її історична роль. 16. Наукова школа та її значення у розвитку науки. 17. Інформатизація сучасної науки як важлива тенденція її прогресу. 18. Роль науки у розв'язанні глобальних проблем сучасності. 19. Наука і концепція сталого розвитку. 20. Роль науки у формуванні Екологічної Конституції Землі. 21. Ноосфера як об'єкт філософського та наукового осмислення. 22. Емпіричне пізнання у розвитку сучасної науки. 23. Науковий факт та проблема його осмислення. 24. Теоретичний рівень пізнання у сучасній науці. 25. Науковий експеримент: історія та сучасність. 26. Моделювання та його роль в добу НТР. 27. Стиль наукового мислення і характер новітніх парадигм. 28. Наука і мораль як взаємопов'язані форми суспільної свідомості. 29. Соціально-економічні та організаційні аспекти функціонування науки. 30. Екологізація науки та її роль в прогресі людства. 31. Наука й освіта в історії суспільства. 32. Внутрішня логіка екологізації освіти в наш час. 33. Наукове співтовариство та його вплив на розвиток науки. 34. Науково-технічна революція як фактор перетворення життя суспільства. 35. Евристичний характер праці в науці. 36. Генезис і соціальна динаміка техносфери. Поняття і сутність технополісів. 37. Технічна структура науки ХХІ століття. Глобалізація технічних систем. Нанотехнології та біотехнології. Філософська оцінка подій. 	<p>Доповідь на практичному занятті та контрольна робота з теми</p>

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Філософія як теоретично обґрунтована система світоглядних знань.
2. Світогляд та його роль у житті людини і суспільства.
3. Специфіка філософського знання.
4. Основні компоненти філософського знання: онтологія, гносеологія, аксіологія, методологія.
5. Філософія і наука. Метод і методологія в науці.
6. Розвиток поняття наукової методології в другій половині ХХ–ХХІ ст.
7. Форми наукового знання.
8. Рівні сучасної наукової методології.
9. Специфіка сучасних загальнонаукових засобів пізнання.
10. Методологічна функція філософії в науці та її соціальна роль.
11. Специфіка наукового пізнання.
12. Наука як особлива форма суспільної свідомості.
13. Техніка та технічне знання.
14. Роль науки у розвитку продуктивних сил суспільства.
15. Наука в системі духовної культури людства, її соціальні функції.
16. Наука й освіта.
17. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
18. Позитивізм і формування філософії науки.
19. Філософія науки і загальне наукознавство сучасності.
20. Філософія техніки як особлива галузь знання у ХХ–ХХІ ст.
21. Емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження.
22. Основні методи емпіричного пізнання.
23. Експеримент у науці, його особливості та види.
24. Вимірювання та його роль у науці.
25. Загально-філософські методи пізнання в науці.
26. Метод ідеалізації та утворення теоретичного світу науки.
27. Історичний та логічний методи в науці.
28. Моделювання в науці та його види.
29. Сходження від абстрактного до конкретного, значення цього методу усучасній науці.
30. Наукова теорія, її види та методологічне значення.
31. Тенденція вузької спеціалізації сучасної науки. Теорія та метатеорія.
32. Диференціація та інтеграція як об'єктивні діалектичні протилежності у розвитку науки, їх прояви та роль у різні епохи.
33. Зміни в характері синтезу наукового знання в ХХ–ХХІ ст. Розвиток міждисциплінарних теоретичних інтеграторів.
34. Специфіка науково-інтегративних процесів сучасності.
35. Зростання інтегративної ролі філософського знання.
36. Розвиток загальнонаукового рівня методології.
37. Особливе значення системного підходу в сучасному науковому дослідженні.
38. Роль загальнонаукових форм і засобів пізнання в оптимізації соціальної практики.

39. Сутність науково-технічної революції, її унікальність в історії людства та часова періодизація.
40. Основні напрями НТР та особливість її технологічного етапу.
41. Комп'ютерна революція та інформатизація суспільства.
42. Соціокультурне значення персонального комп'ютера.
43. Інформаційна культура особи і суспільства. Проблема інформаційної культури вченого.
44. Соціальні наслідки науково-технічної революції.
45. Науково-технічна революція і природа людини.
46. Тенденції розвитку науки на рубежі ХХ–ХХІ ст.
47. Формування загального наукознавства як результат самопізнання науки.
48. Глобальні проблеми сучасності, їх суть, зміст та класифікація.
49. Металофізичні процеси та їх комп'ютерне моделювання як специфічна галузь наукових досліджень.
50. Становлення концепції сталого розвитку.
51. Вчення В. І. Вернадського про ноосферу як фундамент ноосферної стратегії сталого розвитку. Роль науки у цьому контексті.
52. Ідея Екологічної Конституції Землі як поглиблення концепції сталого розвитку.
53. Роль сучасної науки у формуванні і поглибленні концепцій сталого розвитку та Екологічної Конституції Землі.
54. Наукова ідея, концепція та теорія як форми розвитку знання в науці. Методологічне значення законів науки.
55. Глобальна екологічна криза та об'єктивний зміст екологічного імперативу сучасності.
56. Розвиток екологічного знання в ХХ–ХХІ ст. Традиційна та соціальна екологія.
57. Системний підхід і методологічний принцип в науці. Функції системності.
58. Соціальна роль екологізації науки й освіти.
59. Зародження екологічної етики, її відмінність від класичної моделі цієї галузі філософського знання.
60. Формування екологічної філософії та її методологічні особливості.
61. Роль екологічної філософії в організмі сучасної науки.
62. Зв'язки екологічної філософії з соціальною екологією, екологічною економікою та іншими сучасними науковими дисциплінами.
63. Значення інтегративних процесів сучасної науки для формування екологічної філософії.
64. Співвідношення об'єкта і предмета наукової дисципліни як філософсько-методологічна проблема сучасної науки.
65. Роль проблемного синтезу знань у сучасній науці. Мораль та етичні норми діяльності в науці. Причини формування етики науки.
66. Ставлення вченого до пошуку істини і природа наукових помилок.
67. Плагіат, компіляція та шахрайство в науці.
68. Особисті інтереси науковця, корпоративні та суспільні інтереси. Соціальна відповідальність вченого.
69. Учитель і учень в науці. Наукова школа та її роль у розвитку науки.

70. Морально-етичні проблеми авторства та співавторства в науці.
71. Масштаб особистості вченого як фактор прогресу науки.
72. Значення філософсько-методологічної культури вченого.
73. Синергетика як нове світорозуміння.
74. Інформаційне суспільство: філософський аналіз.
75. Міфологізація і деміфологізація економіки в сучасному суспільстві.
76. Технології управління генетичним і соціокультурним кодом як інструмент нових соціальних і політичних стратегій управління.
77. Основні філософсько-методологічні підходи до визначення науки.
78. Аристотель. «Метафізика».
79. Грос Дж. «Прийдешні революції у фундаментальній фізиці».
80. Пригожин І., Стенгерс І. «Порядок з хаосу».
81. Моїсеєв Н. Н. «Шляхи до творення».
82. Енгельс Ф. «Діалектика природи».
83. Степін В. С. «Філософські науки».
84. Печеї А. «Людські якості».
85. Белл Дж. «Прийдешнє постіндустріальнє суспільство. Досвід соціального прогнозування».
86. Берталанфі Л. фон. «Загальна теорія систем – огляд проблем і результатів».
87. Горохов В. Г. «Основи філософії техніки і технічних наук».
88. Ленк Х. «Про відповідальність в технічному прогресі».
89. Концепція наукового знання К. Поппера у роботі «Логіка наукового дослідження».
90. Кун Т. «Структура наукових революцій».
91. Фукуяма Ф. «Кінець історії та остання людина».
92. Тойнбі А. «Перспективи західної цивілізації».
93. Гантінгтон С. «Зіткнення цивілізацій».

V КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

№	Назва і стислий зміст контрольних заходів поточного семестрового контролю	Рейтингова оцінка		Тиждень
		min	max	
1	Аудиторна робота здобувача оцінюється на основі його відповідей на заняттях, активності у роботі протягом семестру. Поточний контроль – усне опитування в ході лекцій та на практичних заняттях, оцінювання правильності вирішення тестових завдань. Здобувач здатний продемонструвати критичне осмислення лекційного та позалекційного матеріалу, брати кваліфіковану участь у дискусії з наведенням аргументації	5	10	1-15
2	Індивідуальне завдання (реферативна наукова робота) Підготовка презентації за обраною темою реферату і виступ з доповіддю на практичних заняттях, тези доповідей	15	30	1-15
3	Модульна контрольна робота. Здобувач виконує тестові завдання, що відповідають програмним результатам навчання за темами змістового модуля № 1)	25	40	7
4	Контроль поточної роботи на практичних заняттях. Здобувач вищої освіти здатний продемонструвати критичне осмислення лекційного та позалекційного матеріалу, брати кваліфіковану участь у дискусії з наведенням наукової аргументації	10	20	14
Оцінка поточної успішності за 100-бальною шкалою (коефіцієнт вагомості = 0,5)		55	100	15
№	Назва і стислий зміст загального контролю	Рейтингова оцінка		
		min	max	
1	Поточний контроль (коефіцієнт вагомості = 0,5)	55	100	
2	Підсумковий контроль (коефіцієнт вагомості = 0,5) Здобувач виконав завдання та навів аргументовані відповіді на питання іспиту, що відповідають програмним результатам навчання з дисципліни	55	100	
<i>Загальний рейтинг = 0,5*оцінка поточної успішності + 0,5*оцінка підсумкового контролю</i>				
Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою		Рівень компетентності
		для екзамену	для заліку	
90–100	A	відмінно	зараховано	Високий. Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок, що викладені в робочій програмі дисципліни. Власні пропозиції здобувача у вирішенні практичних задач демонструє його вміння використовувати знання, які він отримав при вивченні інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносяться до дисципліни, яка вивчається
81– 89	B	добре		Достатній. Забезпечує здобувачу самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюються порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни
75 – 80	C			Достатній. Конкретний рівень за вивченим матеріалом робочої програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення
65 – 74	D	задовільно		Середній. Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни
55–64	E			Середній. Є мінімально допустимим у всіх складових навчальної програми з дисципліни
30–54	FX	незадовільно з повторним складанням	незараховано з можливістю повторного складання	Низький. Не забезпечує практичної реалізації задач, що формулюються при вивченні дисципліни
0 – 29	F	незадовільно з повторним вивченням дисципліни	незараховано з повторним вивченням дисципліни	Незадовільний. Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни

VI. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

№	Назва і короткий зміст контрольного заходу	Характеристика змісту засобів оцінювання
1.	Контроль поточної роботи на практичних заняттях	<ul style="list-style-type: none"> • фронтальне опитування за термінологічним матеріалом та теоретико-методологічними положеннями; • оцінювання аргументованості звіту про розбір ситуаційних завдань; • оцінювання активності участі у дискусіях
2.	Індивідуальні завдання	<ul style="list-style-type: none"> • реферативна наукова робота: зміст, глибина розкриття матеріалу теми; • якість презентації до доповіді; • оцінювання самостійності та якості виконання завдання в ході захисту та співбесіди
3.	Підсумковий контроль	<ul style="list-style-type: none"> • тестування; • опитування
Екзамен		Письмова екзаменаційна робота та відповідь на запитання екзаменаційного білету

VII. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

7.1. Основна література

1. Вступ до філософії: монографія / О. П. Кваша, Є. В. Болотіна, Н. Л. Стешенко. – 2-е вид., перероб. і доп. Краматорськ-Тернопіль : ДДМА, 2022. 264 с. ISBN 978-617-7889-34-1.
2. Кириленко К. М. Філософія: наука і культура. Мультидисциплінарний навчальний посібник / К. М. Кириленко. К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2014. 216 с.
3. Лузан, А. О. Вступ до філософії : навч. посіб. / А. О. Лузан. Краматорськ : ДДМА, 2012. 136 с.
4. Новітня філософія науки: підруч. для студ. філос. фак. ун-тів і аспірантів (для склад, канд. іспиту з філос. та філос. науки) / І. С. Добронравова, Т. М. Білоус, О. В. Комар. К. : Логос, 2009. 244 с.
5. Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання. Львів : Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2000. 296 с.
6. Після філософії: кінець чи трансформація? Рорті, Ліотар, Фуко, Девідсон, Дамміт, Патнем, Апель, Габермас, Рикбор, Блуменберг, Тейлор. К. : Четверта хвиля, 2000. – 432 с.
7. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія : підручник. 3 вид., випр., доп. К. : Академвидав, 2011. 592 с.
8. Причепій Є. М. Філософія : підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. 4 вид., випр. К. : Академвидав, 2015. 592 с.
9. Філософія історії: підручник / О. А. Габрієлян., І. І. Кальной. К. : Академвидав, 2011. 213 с.
10. Філософія : Підручник / Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін. К. : Либідь, 2010. 408 с.
11. Філософія як історія філософії: підручник / За ред. В. І. Ярошевця. К. : Центр учбов. л-ри, 2012. 648 с.
12. Dreyfus H. L., Wrathall M. A. A Companion to Phenomenology and Existentialism. Oxford: Blackwell, 2006. 624 p.

7.2. Додаткова література

1. Довгань А. О. Філософія : лекц. курс для аспірантів техн. спец. (конспект. виклад). Тернопіль : ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015. Ч. 1. 2015. 183 с.
2. Історія світової та української філософії: навчально-методичний посібник: для студентів усіх спеціальностей і форм навчання / Державний ВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ» ; [уклад. О. П. Бойко]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 121 с.
3. Касьян В. І. Філософія: відповіді на питання екзаменаційних білетів: навч. посіб. 8-е вид., випр. і доп. К. : Знання, 2015. 354 с.
4. Качуровський М. О., Наумкіна О. А., Цикін В. О. Синергетика: нове мислення: Навч. посіб. Суми : Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, 2004. 127 с.
5. Fukuyama Y. F. The End of History and the Last Man. Free Press, 1992. 418 p.
6. World Environmental Constitution. Methodological Foundation / Edit. by Prof.

Yu. Tunytsya. Lviv : Ukr. Nat. Forestry University Press, 2014. 400 p.

7. Dreyfus H. L., Wrathall M. A. A Companion to Phenomenology and Existentialism. Oxford: Blackwell, 2006. 624 p.

8. Iantsch, E. The self-organizing Universe: Scientific and human implications of emerging paradigm of evolution. Oxford ets.: Pergamon press, 1980. 281 p.

9. Chalmers, D. J. Philosophy of Mind: Classical and Contemporary Readings. Oxford Univ. Press, 2002. 283 p.

10. Adrian J. Die Funktion einer formal-anzeigenden Hermeneutik. Zu einer hermeneutisch-phänomenologischen Artikulation des faktischen Lebens ausgehend von Heidegger's Frühwerk. Philosophisches Jahrbuch. Freiburg / München, 2006. P. 99–117.

11. Baba T. B. Ausserhalb des Seins. Die Überwindung der Lebensontologie M. Heideggers durch die Transzendenzphilosophie von E. Levinas. Göttingen: unipress, 2006. 369 p.

12. Babich B. Heideggers „Brief über „Humanismus“. Über die Technik, das Bösetige des Grimmes - und das Heilen. Denker A. Zaborowski H. (Hrsg.) Heidegger und der Humanismus. Freiburg/München: Karl Alber Verlag, 2017. P. 237–250.

13. Barbaric D. Aneignung der Welt. Heidegger-Gadamer-Fink. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2007. 256 p.

7.3. Web-ресурси

1. Електронна бібліотека «psylib» (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.). URL: <http://www.psylib.kiev.ua>

2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>

3. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. URL: <http://www.library.lviv.ua/>

4. Наукова бібліотека ім. В. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка URL: <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>

5. Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка. URL: <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>

6. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, електронні фахові видання. URL: www.nbuv.gov.ua

7. Національна парламентська бібліотека України URL: <http://www.nplu.org/>

8. Сайт Інституту філософії НАНУ ім. Г.С. Сковороди. URL: <https://www.filosof.com.ua>

9. Сайт Українського філософського фонду URL: <http://www.philosophy.ua>

10. Харківська державна наукова бібліотека України ім. В. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ**«ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ»****ДДМА**

Кафедра філософії та соціально-політичних наук

ВАРІАНТ 1

1. Основні компоненти філософського знання: аксіологія, соціальна філософія, онтологія, гносеологія.
2. Яким є внесок неопозитивізму та постпозитивізму у дослідження проблем філософії науки?
3. Теорія наукових революцій. Т. Кун і його робота «Структура наукових революцій» (1962 р.)

Робочу програму розробив к. філос. н., доц. _____ Є. В. Болотіна